

AIŠKINAMASIS RAŠTAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS GENETIŠKAI MODIFIKUOTŲ ORGANIZMŲ ĮSTATYMO NR. IX–375 1, 2, 4, 7², 9, 10, 12 STRAIPSNIŲ, ANTROJO SKIRSNIO PAVADINIMO IR IR PRIEDO PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 2¹ STRAIPSNIU, TREČIUOJU¹ IR TREČIUOJU² SKIRSNIAIS ĮSTATYMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ KODEKSO 313 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS APSAUGOS ĮSTATYMO NR. I–2223 1 STRAIPSNIO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTŲ

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

1.1. Lietuvos Respublikos genetiškai modifikuotų organizmų įstatymo Nr. IX–375 1, 2, 4, 7², 9, 10, 12 straipsnių, antrojo skirsnio pavadinimo ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 2¹ straipsniu, trečiuoju¹ ir trečiuoju² skirsniais įstatymo projektas (toliau – **GMOĮ projektas**) parengtas:

1) siekiant įgyvendinti 2015 m. kovo 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2001/18/EB nuostatos dėl valstybių narių galimybės savo teritorijoje riboti ar drausti genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) auginimą (ES) 2015/412 (OL 2015, L 68, p. 1), atsižvelgiant į Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 92.5 punktą. Teikiamu GMOĮ projektu siūloma pasinaudoti Direktyvos (ES) 2015/412 suteikta galimybe valstybėms narėms savo teritorijoje ar jos dalyje uždrausti ar riboti Europos Sąjungoje auginti skirtus genetiškai modifikuotus organizmus (augalus) ir siūloma reglamentuoti auginti skirtų genetiškai modifikuotų organizmų draudimą Lietuvos Respublikoje, įtvirtinant nuostatas, suteikiančias teisę Aplinkos ministerijai, pritarus Žemės ūkio ministerijai, kiekvienu atveju teikti Europos Komisijai prašymą, skirtą fiziniam ir juridiniam asmeniui, pateikusiam pranešimą tiekti rinkai auginti skirtą genetiškai modifikuotą organizmą (augalą) ar atnaujinti tokio produkto tiekimą rinkai auginti, dėl Lietuvos Respublikos reikalavimo išbraukti Lietuvos Respublikos teritoriją iš numatomo išduoti sutikimo (pagal 2001 m. kovo 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką ir panaikinančią Tarybos direktyvą 90/220/EEB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 6 tomas, p. 77), su paskutiniais pakeitimas, padarytais 2018 m. kovo 8 d. Komisijos direktyva (ES) 2018/350 (OL 2018, L 67, p. 30) ar leidimo (pagal 2003 m. rugsėjo 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1829/2003 dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 13 skyrius, 32 tomas, p. 432) geografinės taikymo teritorijos;

Antrasis Direktyvos (ES) 2015/412 etapas numato, kad valstybė narė gali taikyti tinkamai argumentuotas (pateikus objektyvų pagrindimą) ir su Europos Komisija suderintas draudimo priemonės, kurios taikomos kai dėl konkretaus genetiškai modifikuoto organizmo jau yra suteiktas sutikimas auginti, pareiškėjui nesutikus patenkinti valstybės narės prašymo pirmame etape pateikto prašymo arba, kai valstybė narė įteisinimo procedūros eigoje (pirmame etape) nebuvo pateikusi prašymo. Šiuo metu nenumatyta tokias priemonės įgyvendinti, nes Europos Sąjungos teritorijoje leistas auginti tik vienas genetiškai modifikuotas organizmas – genetiškai modifikuotas kukurūzas MON 810, kurį draudžiama auginti Lietuvos Respublikos teritorijoje 2016 m. kovo 3 d. Europos Komisijos įgyvendinamuoju sprendimu (ES) 2016/321, kuriuo patikslinama leidimo auginti genetiškai modifikuotus kukurūzus (*Zea mays* L.) MON 810 (MON-00810-6) geografinė taikymo teritorija.

2) vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) praktika, kad nustatyti esmines ūkinės veiklos sąlygas, draudimus ir ribojimus, darančius esminį

poveikį ūkinei veiklai, galima tik įstatymu. Atsižvelgiant į tai, GMOĮ projektu siekiama užtikrinti minėtos Konstitucinio Teismo praktikos taikymą ir GMOĮ projektu siūloma nuostatas, susijusias su atitinkamų leidimų ar sutikimų išdavimu ir patvirtinimo suteikimu, perkelti iš įgyvendinamųjų teisės aktų (Genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką, tiekimo rinkai tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. D1-225 „Dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką, tiekimo rinkai tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Tvarkos aprašas Nr. D1-225; Genetiškai modifikuotų mikroorganizmų riboto naudojimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. rugpjūčio 4 d. įsakymu Nr. 413 „Dėl genetiškai modifikuotų mikroorganizmų riboto naudojimo Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ (toliau – Tvarkos aprašas Nr. 413), kurie įgyvendina Genetiškai modifikuotų organizmų įstatymo ir 2001 m. kovo 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką ir panaikinančios Tarybos direktyvą 90/220/EEB (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 6 tomas, p. 77), su paskutiniais pakeitimais, padarytais 2018 m. kovo 8 d. Komisijos direktyva (ES) 2018/350 (OL 2018, L 67, p. 30) ir 2009 m. gegužės 6 d. Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/41/EB dėl riboto genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo (OL 2009 L 125, p. 75) nuostatas, į įstatymą.

Įgyvendinant Direktyvos 2009/41/EB nuostatas, kurios taikomos genetiškai modifikuotų mikroorganizmų riboto naudojimo veiklai, Tvarkos aprašas Nr. 413 nereglamentuoja genetiškai modifikuotų organizmų, kurie nėra mikroorganizmai, riboto naudojimo. Vadovaujantis Reglamentu (EB) Nr. 1946/2003 (11 straipsnio 2 dalis) valstybės narės turi teisę savo jurisdikcijoje reglamentuoti riboto naudojimo veiklą, kai naudojami genetiškai modifikuoti organizmai ir mikroorganizmai. Todėl, atsižvelgiant į Konstitucinio teismo praktiką, GMOĮ projektu siūloma nustatyti esmines genetiškai modifikuotų organizmų riboto naudojimo ūkines veiklos sąlygas – veiklos vykdymo, jos klasifikavimo ir leidimo išdavimo ar patvirtinimo sąlygas.

Atsižvelgiant į Konstitucinio teismo praktiką, GMOĮ projektu siūloma nustatyti draudimą auginti Lietuvos Respublikos teritorijoje Europos Sąjungoje auginti skirtus genetiškai modifikuotus organizmus (augalus), dėl kurių geografinė teritorijos taikymo išimtis patvirtinta Europos Komisijos įgyvendinamuoju sprendimu ar kurie įrašyti į aplinkos ministro patvirtintą genetiškai modifikuotų organizmų sąrašą, skirtą prašymo Europos Komisijai pateikimui dėl Lietuvos Respublikos reikalavimo išbraukti Lietuvos Respublikos teritoriją iš numatomo išduoti sutikimo pagal Direktyvą 2001/18/EB arba leidimo pagal Reglamentą (EB) Nr. 1829/2003 geografinės taikymo teritorijos. Šiuo metu tokia nuostata įstatymu neįtvirtinta, bet toks sąrašas tvirtinamas įgyvendinamuoju teisės aktu (2015 m. rugsėjo 24 d. patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro įsakymas Nr. D1-679 „Dėl reikalavimo pereinamuoju laikotarpiu patikslinti kiekvieno genetiškai modifikuotų organizmų leidimo ar pranešimo geografinę taikymo sritį, išbraukiant Lietuvos Respublikos teritoriją“ (toliau – AM įsakymas Nr. D1-679)).

Kartu teikiami įstatymų projektai

1.2. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 313 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – **ANK įstatymo projektas**) parengtas, siekiant nustatyti administracinę atsakomybę už genetiškai modifikuotų organizmų riboto naudojimo veiklos vykdymo sąlygų pažeidimą ir įgyvendinti 2003 m. liepos 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1946/2003 dėl genetiškai modifikuotų organizmų tarpvalstybinio judėjimo (OL 2004 m. *specialusis leidimas*, 15 skyrius, 7 tomas, p. 650) 18 straipsnį. ANK įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys:

1) vadovaujantis Reglamentu (EB) Nr. 1946/2003 (11 straipsnio 2 dalis) valstybės narės turi teisę savo jurisdikcijoje reglamentuoti riboto naudojimo veiklą, kai naudojami genetiškai modifikuoti organizmai ir mikroorganizmai (kaip nustatyta Direktyvoje 2009/41/EB). Be to, atsižvelgiant į tai, kad genetiškai modifikuoti mikroorganizmai yra genetiškai modifikuotų organizmų rūšis, atitinkamai ANK įstatymo projektu siūloma reglamentuoti administracinę

atsakomybę ir už genetiškai modifikuotų organizmų, išskyrus mikroorganizmus, riboto naudojimo veiklos vykdymo sąlygų pažeidimus;

2) ANK įstatymo projektu siūloma nustatyti sankcijas ir jų pakartotinumą nuo 150 eurų iki 6000 eurų, atsižvelgiant į šiuo metu galiojančius nuobaudų dydžius. Sankcijas ANK įstatymo projektu siūloma diferencijuoti pagal teisės aktuose nustatytų genetiškai modifikuotų organizmų riboto naudojimo veiklos vykdymo sąlygų pažeidimą, atsižvelgiant į jų pavojingumą aplinkai ir žmonių sveikatai: nuo pirmosios genetiškai modifikuotų mikroorganizmų pavojingumo klasės iki ketvirtos ir nuo pirmojo genetiškai modifikuotų organizmų pavojingumo lygio iki aukštesniojo.

1.3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. I-2223 1 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – **AA įstatymo projektas**) parengtas, siekiant nustatyti, kad Aplinkos apsaugos įstatyme „genetiškai modifikuoto organizmo“ sąvoka suprantama, kaip nurodoma Genetiškai modifikuotų organizmų įstatyme.

1.4. Dėl kitų GMOĮ projektu siūlomų pakeitimų:

1) atsižvelgiant į Konstitucinio teismo praktiką, GMOĮ projektu siūloma genetiškai modifikuoto organizmo riboto naudojimo ir apgalvoto išleidimo į aplinką, išskyrus tiekimą rinkai, ar tiekimui rinkai veiklų taikymo išimtis perkelti iš įgyvendinamųjų teisės aktų (Tvarkos aprašas Nr. D1-225 ir Tvarkos aprašas Nr. 413) į įstatymą, pakeičiant Genetiškai modifikuotų organizmų įstatymo (toliau – Įstatymas) 1 straipsnį ir papildant jį nuostatomis dėl genetiškai modifikuoto organizmo riboto naudojimo ir apgalvoto išleidimo į aplinką, išskyrus tiekimą rinkai, ar tiekimui rinkai veiklų vykdymo išimčių. Siekiant sumažinti administracinę naštą, siūloma nustatyti, kad leidimo nereikia genetiškai modifikuotų mikroorganizmų pirmosios pavojingumo klasės riboto naudojimo veiklai, jeigu ji atitinka veiklos vykdymo sąlygas ir norint tęsti genetiškai modifikuotų mikroorganizmų antrosios pavojingumo klasės riboto naudojimo veiklą, jei vykdė leistą antrosios arba aukštesnės pavojingumo klasės veiklą ir laikėsi veiklos vykdymo sąlygų ir pateikė naują pranešimą, taip pat ilgesnį leidimo genetiškai modifikuoto organizmo riboto naudojimo veiklai išdavimo terminą, kuris negali būti ilgesnis kaip dešimt metų nuo jo išdavimo dienos. Šiuo metu Tvarkos apraše Nr. 413 nustatyta, kad leidimo nereikia 1 riboto naudojimo klasei, o leidimas 2 riboto naudojimo klasei išduodamas ne ilgiau kaip 4 metams, o 3 ar 4 – ne ilgiau kaip 3 metams;

2) atsižvelgiant į tai, kad GMOĮ projekte naudojami terminai „dauginamoji medžiaga“, „Nacionalinis augalų veislių sąrašas“ ir „reikšmingas neigiamas poveikis“, siūloma Įstatymo 2 straipsnį papildyti 17 dalimi, nurodant į Lietuvos Respublikos augalų apsaugos įstatymą, kurio 32-2 straipsnyje nustatytas reikšmingas neigiamas poveikis ir Lietuvos Respublikos augalų sėklininkystės įstatymą, kuriame apibrėžiamos GMOĮ projekte naudojamos sąvokos „dauginamoji medžiaga“, „Nacionalinis augalų veislių sąrašas“;

3) atsižvelgiant į tai, kad būtų užtikrintas tinkamas Direktyvų 201/18/EB, 2009/41/EB ir Direktyvos (ES) 2015/412 įgyvendinimas, Aplinkos ministerijai ar jos įgaliotai institucijai priimant sprendimus dėl GMO naudojimo, GMOĮ projektu siūloma Įstatymą papildyti nauju 2¹ straipsniu, nustatant pagrindinius genetiškai modifikuotų organizmų valstybinio valdymo principus, kurie atitinka minėtų direktyvų reikalavimus ir kuriais grindžiamas genetiškai modifikuotų organizmų valstybinis valdymas. Vertinant riziką aplinkai atitinkamai siūloma nustatyti draudimą genetiškai modifikuotą organizmą apgalvotai išleisti į aplinką ar jį kaip produktą tiekti rinkai, kai genetinės modifikacijos procese naudojami atsparumo antibiotikams žymimieji genai, lemiantys atsparumą antibiotikams, vartojamiems žmonių ar gyvūnų gydymui, jei vertinant riziką aplinkai nustatytas galimas genetiškai modifikuoto organizmo neigiamas poveikis žmonių sveikatai ar aplinkai;

4) atsižvelgiant į tai, kad Teisėkūros pagrindų įstatymas nebeumato informacijos skelbimo prievolės leidinyje „Valstybės žinių priede“ „Informaciniai pranešimai“, GMOĮ projektu siūloma pripažinti netekusiu galios Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 5 punktą, atitinkamai pakeičiant Įstatymo 12 str. dėl visuomenės informavimo ir dalyvavimo, duomenų viešinimo ir priskyrimo konfidencialiai verslo informacijai, nustatant, kad informacija ir duomenys, pateikti pranešimuose apie planuojamą genetiškai modifikuoto organizmo riboto naudojimo ir apgalvoto išleidimo į

aplinką, įskaitant tiekimą rinkai, veiklą viešinami Genetiškai modifikuotų organizmų interneto svetainėje aplinkos ministro nustatyta tvarka, kokia informacija ir duomenys nelaikomi konfidencialiais, kada konsultuojamasi viešai ir viešo konsultavimosi terminą;

5) atsižvelgiant į tai, kad įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 6 punkte nustatyta Aplinkos ministerijos funkcija: Aplinkos ministerija organizuoja valstybinę genetiškai modifikuotų organizmų išleidimo į aplinką stebėseną (monitoringą), neaktuali, nes nustatyta kitame specialiajame įstatyme (Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje – Valstybinį aplinkos monitoringą organizuoja Aplinkos ministerija, jį vykdo Aplinkos ministerija ar jos įgaliotos institucijos, Žemės ūkio ministerija ar jos įgaliotos institucijos, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba, kitos valstybės institucijos), GMOĮ projektu siūloma pripažinti netekusiu galios Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 6 punktą. Atitinkamai GMOĮ projektu siūloma patikslinti 7² straipsnį, atsisakant valstybinio genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką stebėsenos (monitoringo) finansavimo nustatymo, nes valstybinio aplinkos monitoringo finansavimą nustato Aplinkos monitoringo įstatymo 14 straipsnis;

6) atsižvelgiant į Direktyvos 2001/18/EB 17 straipsnio 4 ir 5 dalis, siūloma GMOĮ projekto 10⁶ straipsnio 7 dalimi nustatyti Aplinkos ministerijai teisę dalyvauti priimant sprendimus dėl kitose valstybėse narėse pateiktų pranešimų ir pareigos perduoti visą informaciją Europos Komisijai;

7) GMOĮ projektu siūloma papildyti Įstatymo 12 str. nustatant, kad informaciją ir duomenis, susijusius su auginti skirtų genetiškai modifikuotų organizmų (pasėlių) deklaravimo duomenimis, įskaitant auginimo vietų registravimą, kontrolei užtikrinti, visuomenei informuoti ir konsultuoti, tvarko Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos įgaliota institucija Paraiškų priėmimo informacinėje sistemoje.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai ir rengėjai

GMOĮ, ANK įstatymo ir AA įstatymo projektų iniciatorius – Aplinkos ministerija. GMOĮ, ANK įstatymo ir AA įstatymo projektus parengė Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų politikos grupė (grupės vyriausiasis patarėjas – Algirdas Klimavičius, tel. 278 6568, el. p. algirdas.klimavicius@am.lt). Tiesioginė įstatymų projektų rengėja – Aplinkos ministerijos Gamtos apsaugos ir miškų politikos grupės (vyresnysis patarėjas Vilmantas Graičiūnas, tel. 278 6542, el. paštas vilmantas.graiciunas@am.lt) vyriausioji specialistė Neringa Šarkauskienė (tel. 278 6555, el. paštas neringa.sarkauskiene@am.lt).

3. Dabartinis teisinis įstatymų projektuose aptartų teisinių santykių reglamentavimas

1. Įstatymas nereglementuoja auginti skirtų genetiškai modifikuotų organizmų ribojimo ir neįgyvendina Direktyvos (ES) 2015/412 nuostatų, kuriomis suteikta galimybė valstybėms narėms, kai yra politinis apsisprendimas, uždrausti ar riboti auginti genetiškai modifikuotus organizmus Lietuvos Respublikoje ar jos dalyje, nedarant poveikio leistų produktų laisvai apyvartai ir vadovaujantis kitais motyvais, negu poveikiu aplinkai ir sveikatai. Pasinaudota tik Direktyvos (ES) 2015/412 pereinamuoju laikotarpiu – AM įsakymas Nr. D1-679, kurio tvirtinamas GMO sąrašas, dėl kurių Aplinkos ministerija, pritarus Žemės ūkio ministerijai, teikė reikalavimus per Europos Komisiją, kad kiekvienu atveju visa Lietuvos Respublikos teritorija nebūtų įtraukta į GMO auginimo zoną.

2. Įstatymas nereglementuoja atitinkamų leidimų ar sutikimų išdavimo ar patvirtinimo suteikimo sąlygų. Minėtos sąlygos, įgyvendinant Direktyvos 2001/18/EB ir Direktyvos 2009/41/EB nuostatas, susijusias su genetiškai modifikuotų mikroorganizmų ribotu naudojimu, genetiškai modifikuotų organizmų apgalvotu išleidimu į aplinką ir pateikimu rinkai yra nustatytos Įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose:

1) Tvarkos aprašas Nr. D1-225 reglamentuoja veiklą, susijusią su genetiškai modifikuotų organizmų apgalvotu išleidimu į aplinką, išskyrus tiekimą rinkai, ar tiekimu rinkai, leidimų ir sutikimų išdavimo ar patvirtinimo sąlygas, įgyvendinant Direktyvos 2001/18/EB reikalavimus;

2) Tvarkos aprašas Nr. 413 reglamentuoja veiklos, susijusios su genetiškai modifikuotų mikroorganizmų ribotu naudojimu, pranešimų pateikimo ir leidimų išdavimo ar patvirtinimo sąlygas, įgyvendinant Direktyvos 2009/41/EB reikalavimus. Tvarkos aprašu Nr. 413 nustatyta, kad nereikia leidimo genetiškai modifikuotų mikroorganizmų ribotam naudojimui pirmąją pavojoingumo

(rizikos) klase, nors įstatymas tokios išimties nenustato. Taip pat naujo leidimo reikia fiziniams ir juridiniams asmenims, gavusiems leidimą vykdyti riboto naudojimo veiklą ir norintiems tęsti riboto naudojimo veiklą, nes šiuo metu galiojančiu Tvarkos aprašu Nr. 413 nustatyti leidimų galiojimo terminai gali būti trumpesni nei iš anksto planuojama riboto naudojimo veikla.

3. Įstatymas ir Tvarkos aprašas Nr. 413 nereglamentuoja veiklos, susijusios su genetiškai modifikuotų organizmų, kurie nėra mikroorganizmai, ribotu naudojimu, pranešimo pateikimo ir leidimo išdavimo ar patvirtinimo sąlygų, nors įstatymo 9 straipsnio 1 ir 3 dalyse nustatyta, kad ribotai naudoti galima tik tuos genetiškai modifikuotus organizmus, kuriems išduotas Aplinkos ministerijos leidimas, ir nenustatyta, kad nereikia leidimo genetiškai modifikuotų organizmų ribotam naudojimui pirmuoju pavojaus lygiu.

4. Administracinę atsakomybę už veiklą, susijusią su genetiškai modifikuotų organizmų apgalvotu išleidimu į aplinką ar tiekimu rinkai, nustato Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 312 straipsnis „Genetiškai modifikuotų organizmų ar genetiškai modifikuotų produktų naudojimą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimų pažeidimas“.

5. Šiuo metu galiojančiame administracinių nusižengimų kodekso 313 straipsnyje „Riboto naudojimo genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo reikalavimų pažeidimas“ reglamentuota administracinė atsakomybė tik už teisės aktuose nustatytus genetiškai modifikuotų mikroorganizmų riboto naudojimo reikalavimų pažeidimus, įgyvendinant Direktyvos 2009/41/EB nuostatas, kurios taikomos genetiškai modifikuotų mikroorganizmų riboto naudojimo veiklai, ir nenustatyta administracinė atsakomybė už genetiškai modifikuotų organizmų, kurie nėra mikroorganizmai, riboto naudojimo teisės aktuose nustatytų reikalavimų pažeidimus.

6. Įstatymo 12 straipsnis nustato, kad visuomenė turi teisę dalyvauti priimant sprendimus dėl genetiškai modifikuotų organizmų ir genetiškai modifikuotų produktų naudojimo ir gauti apie tai informaciją teisės aktų nustatyta tvarka. Informacija, kuri nelaikytina konfidencialia, nustatyta įstatymo įgyvendinamuosiuose teisės aktuose – Tvarkos apraše Nr. D1-225 ir Tvarkos apraše Nr. 413, visuomenės informavimą ir dalyvavimą priimant sprendimus dėl veiklų, susijusių su GMO naudojimu, reglamentuoja Visuomenės informavimo ir dalyvavimo priimant sprendimus dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką ir tiekimą rinkai tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. 299 „Dėl visuomenės informavimo ir dalyvavimo priimant sprendimus dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką ir tiekimą rinkai tvarkos aprašo patvirtinimo“.

7. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. I-2223 1 straipsnio 15 punkte nustatyta „genetiškai modifikuoto organizmo“ sąvoka skiriasi nuo Lietuvos Respublikos genetiškai modifikuotų organizmų įstatymo 2 straipsnio 3 dalyje nustatytos „genetiškai modifikuoto organizmo“ sąvokos. Teisinis GMO sąvokos apibrėžimas, įtvirtintas Lietuvos Respublikos genetiškai modifikuotų organizmų įstatyme, įgyvendina Direktyvos 2001/18/EB 2 straipsnio nuostatas, o Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatyme įtvirtintas GMO sąvokos teisinis apibrėžimas neatitinka Direktyvos 2004/35/EB III priedo 11 dalies nuostatos: „Genetiškai modifikuotų organizmų, apibrėžtų Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2001/18/EB <....>“.

4. Naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama GMO į projektu siūloma:

1. Pasinaudoti Direktyvos (ES) 2015/412 suteikta galimybe valstybėms narėms uždrausti ar riboti genetiškai modifikuoto organizmo (augalo) auginimą Lietuvos Respublikoje genetiškai modifikuoto organizmo (augalo) įteisinimo procese. Tokiu atveju būtų įgyvendintas Direktyvos (ES) 2015/412 pirmasis etapas, kuris reikalauja valstybės narės politinio apsisprendimo. Europos Komisijai turi būti pateiktas dėl kiekvieno tiekti rinkai auginti skirtą genetiškai modifikuoto organizmo (augalo) valstybės narės prašymas išbraukti valstybės narės teritoriją ar jos dalį iš numatomo išduoti sutikimo pagal Direktyvą 2001/18/EB arba leidimo pagal Reglamentą 1829/2003 geografinės tikymo teritorijos, kol tam tikras genetiškai modifikuotas organizmas dar neįteisintas (9 str.6 d., 10⁸ str.).

Siūloma aukštesnio lygmens teisės aktu – įstatymu įtvirtinti nuostatą, suteikiančią teisę Aplinkos ministerijai, pritarus Žemės ūkio ministerijai, teikti reikalavimus fiziniam ir juridiniam

asmeniui, pateikusiam pranešimą, patikslinti pranešimo geografinę taikymo teritoriją ir išbraukti Lietuvos Respublikos teritoriją iš numatomo išduoti sutikimo (leidimo) tiekti rinkai auginti skirtą genetiškai modifikuotą organizmą (augalą) ar atnaujinti tokio produkto tiekimą rinkai auginti, kuri Europos Komisija, gavusi Lietuvos prašymą, perduos fiziniam ir juridiniam asmeniui, pateikusiam pranešimą (9 str. 6 d. 1 p., 10⁸ str.). GMOĮ projektu siūloma nustatyti draudimą auginti Lietuvos Respublikos teritorijoje genetiškai modifikuotus organizmus (augalus), kurie skirti auginti Europos Sąjungos teritorijoje, kai jie įrašyti į genetiškai modifikuotų organizmų sąrašą, skirtą prašymo Europos Komisijai pateikimui dėl Lietuvos Respublikos reikalavimo išbraukti Lietuvos Respublikos teritoriją iš numatomo išduoti sutikimo pagal Direktyvą 2001/18/EB arba leidimo pagal Reglamentą (EB) Nr. 1829/2003 geografinės taikymo teritorijos, kuri tvirtina aplinkos ministras, arba dėl kurių geografinę teritorijos taikymo išimtis, kai Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos Komisija pateikia prieštaravimus dėl tokio produkto tiekimo rinkai, patvirtinta Europos Komisijos įgyvendinamuoju sprendimu (9 str. 7 dalis). GMOĮ projektu siūloma įtvirtinti nuostatas, nurodant Europos Komisijos kompetenciją priimti sprendimus įgyvendinamuoju sprendimu, kai Europos Sąjungos valstybės narės ar Europos Komisija pateikia prieštaravimus dėl tokio produkto tiekimo rinkai, dėl procedūrinio aiškumo (9 str. 7 d., 10⁶ str. 6 d.).

GMOĮ projektu siūloma nustatyti Aplinkos ministerijos veiksmus ir terminus, jeigu Žemės ūkio ministerija nepritaria genetiškai modifikuoto organizmo auginimo draudimui, įtvirtinant nuostatą, kad Aplinkos ministerija neteikia prašymo Europos Komisijai dėl Lietuvos Respublikos reikalavimo išbraukti Lietuvos Respublikos teritoriją iš numatomo išduoti sutikimo (leidimo) geografinės taikymo teritorijos, kai Žemės ūkio ministerija nepritaria konkretaus genetiškai modifikuoto organizmo draudimo auginimui ir rašytinio prašymo pateikimui per 14 kalendorinių dienų (9 str. 6 d. 2 p.).

2. Dėl atitinkamų leidimų ar sutikimo išdavimo ar patvirtinimo suteikimo sąlygų:

1) Tvarkos aprašo Nr. D1-225 nuostatas, susijusias su genetiškai modifikuoto organizmo apgalvoto išleidimo į aplinką, išskyrus tiekimą rinkai, veiklos vykdymo sąlygų, leidimo vykdyti genetiškai modifikuoto organizmo apgalvoto išleidimo į aplinką veiklą išdavimo, atsisakymo jį išduoti, jo pakeitimo, galiojimo sustabdymo ir galiojimo sustabdymo panaikinimo, pagrindais; susijusias su genetiškai modifikuoto organizmo, kaip produkto ar esančio kituose produktuose, teikimo rinkai veiklos vykdymo sąlygų, sutikimo vykdyti produkto teikimo rinkai veiklą išdavimo, , sutikimo produkto tiekimo rinkai atnaujinimo pagrindais, ir sutikimo neišdavimo priežastimis (10³-10⁷ str.), perkelti į įstatymą. Taip pat siūloma reglamentuoti ir perkelti iš Tvarkos aprašo Nr. D1-225 veiklos, susijusios genetiškai modifikuoto organizmo apgalvotu išleidimu į aplinką ar tiekimu rinkai, taikymo išimtis (1 straipsnis) ir draudimą genetiškai modifikuotą organizmą apgalvotai išleisti į aplinką, išskyrus tiekimą rinkai, ar jį kaip produktą tiekti rinkai, kai genetinės modifikacijos procese naudojami atsparumo antibiotikams žymimieji genai, lemiantys atsparumą antibiotikams, vartojamiems žmonių ar gyvūnų gydymui, jei vertinant riziką aplinkai nustatytas galimas genetiškai modifikuoto organizmo neigiamas poveikis žmonių sveikatai ar aplinkai (2¹ str. 1 d. 2 p.);

2) nustatyti genetiškai modifikuotų organizmų riboto naudojimo veiklos klasifikavimą vykdymo sąlygas; leidimo riboto naudojimo veiklai išdavimo, atsisakymo jį išduoti, galiojimo sustabdymo, galiojimo sustabdymo panaikinimo ir leidimo panaikinimo pagrindus ir perkelti atitinkamas Tvarkos aprašo Nr. 413 nuostatas, susijusias su genetiškai modifikuoto mikroorganizmo ribotu naudojimu, į įstatymą (10¹ ir 10² str.). Siūloma nustatyti, kad leidimo vykdyti genetiškai modifikuoto organizmo riboto naudojimo veiklą nereikia, kai vykdoma nekenksminga ar kelianti nereikšmingą riziką veikla, atitinkanti pirmąją genetiškai modifikuotų mikroorganizmų pavojingumo klasę ir pirmąjį genetiškai modifikuotų organizmų pavojingumo lygį (10¹ str. 4 d.), ir leidimo nereikia norint tęsti genetiškai modifikuotų mikroorganizmų antrosios pavojingumo klasės riboto naudojimo veiklą, jei vykdė leistą antrosios arba aukštesnės pavojingumo klasės riboto naudojimo veiklą ir laikėsi šio įstatymo 10¹ straipsnio 1 dalies reikalavimų ir pateikė naują pranešimą (10² str. 2 d.), taip pat siūlomas ilgesnis leidimo genetiškai

modifikuoto organizmo riboto naudojimo veiklai terminas, tačiau neilgesnis kaip dešimt metų nuo jo išdavimo dienos (10² str. 4 d.);

3) leidimų ar sutikimų išdavimo, visuomenės informavimo ir konsultavimo ir kiti GMOĮ projektu siūlomi terminai atitinka Direktyvų 2001/18/EB ir 200/41/EB nuostatas.

3. Dėl kitų pakeitimų:

1) siūloma Įstatymą papildyti nauju straipsniu, nustatant pagrindinius genetiškai modifikuotų organizmų valstybinio valdymo principus, kad užtikrinti tinkamą Direktyvų 201/18/EB, 2009/41/EB ir Direktyvos (ES) 2015/412 įgyvendinimą, ir kuriais grindžiami priimami sprendimai dėl genetiškai modifikuotų organizmų naudojimo (2¹ str.);

2) nustatyti visuomenės informavimą ir viešą konsultavimą, duomenų viešinimą ir priskyrimą konfidencialiai verslo informacijai (12 str.), perkeliant minėtus reikalavimus iš įgyvendinamųjų teisės aktų.

ANK įstatymo projektu siūloma:

1) nustatyti administracinę atsakomybę už genetiškai modifikuotų organizmų riboto naudojimo veiklos vykdymo sąlygų pažeidimus, nesilaikant teisės aktuose nustatytų riboto naudojimo veiklos vykdymo sąlygų pagal pavojingumą aplinkai ir žmonių sveikatai;

2) sankcijas diferencijuoti ir nustatyti nuobaudų dydžius siūloma nuo 150 eurų iki 6000 eurų, atsižvelgiant į šiuo metu ANK 313 straipsnyje galiojančius nuobaudų dydžius, atitinkamai juos diferencijuojant nuo pirmosios genetiškai modifikuotų mikroorganizmų pavojingumo klasės iki ketvirtos ir nuo pirmojo genetiškai modifikuotų organizmų, išskyrus mikroorganizmus, pavojingumo lygio iki aukštesniojo.

AA įstatymo projektu siūloma pakeisti AA įstatymo 1 straipsnį, kad užtikrinti „genetiškai modifikuoto organizmo“ sąvokos apibrėžtį, tapačią nustatytai Lietuvos Respublikos genetiškai modifikuotų organizmų įstatyme, ir išvengti įstatymų prieštaravimų.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Galima priimtų įstatymų įtaka turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma.

7. Galima priimtų įstatymų įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų nuostatų įgyvendinimas verslo sąlygoms ir jo plėtrai įtakos neturės

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus GMOĮ projektą, reikės pakeisti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymą papildant nuostatomis dėl ekonominių sankcijų juridiniams asmenims už Įstatymo pažeidimus įtvirtinimo.

9. Įstatymų projektų atitiktis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Įstatymų ir kitų teisės norminių aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimams ir bendrinės lietuvių kalbos normoms, sąvokų ir terminų įvertinimas

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų.

10. Įstatymų projektų atitikimas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymų projektai neprieštaruja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

11. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai

Priėmus GMOĮ projektą, reikės pakeisti:

1) Genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką, tiekimo rinkai tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr.

D1-225 „Dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką, tiekimo rinkai tvarkos aprašo patvirtinimo“;

2) Genetiškai modifikuotų mikroorganizmų riboto naudojimo tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. rugpjūčio 4 d. įsakymu Nr. 413 „Dėl genetiškai modifikuotų mikroorganizmų riboto naudojimo Lietuvos Respublikoje tvarkos aprašo patvirtinimo“;

3) Visuomenės informavimo ir dalyvavimo priimant sprendimus dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką ir tiekimo rinkai tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2003 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. 299 „Dėl visuomenės informavimo ir dalyvavimo priimant sprendimus dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką ir tiekimo rinkai tvarkos aprašo patvirtinimo“.

Priėmus ANK ir AA įstatymų projektus įgyvendinamųjų teisės aktų keisti nereikės.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymų įgyvendinimas

GMOĮ, ANK įstatymo ir AA įstatymo projektų įgyvendinimas papildomų išlaidų iš valstybės biudžeto nepareikalaus.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Vertinimų ir išvadų nėra.

14. Reikšminiai įstatymų projektų žodžiai

Reikšminiai žodžiai yra „genetiškai modifikuotas organizmas“, „aplinkos apsauga“, „sveikatos politika“, „rinkodara“, „mikroorganizmas“, „informacijos mainai“, „poveikis aplinkai“, „visuomenės sveikata“, „rizikos aplinkai prevencija“, „augalų apsaugos kontrolė“, „tarša per sieną“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.

GMOĮ projekto 12 straipsniu keičiamo Lietuvos Respublikos genetiškai modifikuotų organizmų įstatymo priedo atskirole 3 dalyje išdėstyta Direktyva (ES) 2015/412, vadovaujantis aiškumo principu (remiantis GMOĮ projekto 1 str. 8 d. „Šio įstatymo nuostatos yra suderintos su jo priede pateiktais Europos Sąjungos teisės aktais“). Direktyvos (ES) 2015/412 nuostatų įgyvendinimas susijęs su subsidarumo principu ir reikalauja valstybės narės politinio apsisprendimo, norint atsisakyti ES įteisintų genetiškai modifikuotų organizmų (augalų) auginimo savo teritorijoje arba norint išbraukti valstybės narės teritoriją iš numatomo išduoti sutikimo (leidimo), kol tam tikras genetiškai modifikuotas organizmas nėra įteisintas.

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-528/16 nusprendė, kad į Direktyvos 2001/18/EB taikymo sritį patenka naujai mutagenezės metodais (būdais) gauti organizmai, kurie yra genetiškai modifikuoti organizmai, bet nenustato naujo reguliavimo ir kriterijų, kuriais remiantis nereguliuojami mutagenezės metodai, kurie turi ilgą naudojimo istoriją (neturime jų saugaus (ir ilgo) naudojimo įrodymų). Neaišku, ar šis sprendimas gali būti taikomas ir mikroorganizmams, sukurtiems genomo redagavimo metodais pagal Direktyvos 2009/41/EB taikymo sritį. Manytina, kad, taikant galiojančias teisės aktų nuostatas, nebus pažeista Direktyva 2001/18/EB ir nauji mutagenezės metodai reguliuojami Lietuvos Respublikos genetiškai modifikuotų organizmų įstatymu, nes daugiau ar mažiau naudojamos rekombinantinės technologijos, todėl šiuo metu pakanka galiojančios Lietuvos Respublikos genetiškai modifikuotų organizmų įstatymo 1 straipsnio 4 dalyje nustatytos išimties: „Įstatymas netaikomas nustatant organizmų ir mikroorganizmų naudojimo reikalavimus, kai genetinė modifikacija atliekama nenaudojant rekombinantinių nukleino rūgščių molekulių, ir tų organizmų bei mikroorganizmų, kurie atsiranda vykstant natūraliems procesams“ ir įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 10 punkte nustatytos Aplinkos ministerijos funkcijos: „nustato modifikacijos metodus, kuriuos taikant įvyksta arba neįvyksta genetinė modifikacija“.

Aplinkos ministras
Rostutis Mažeika
2019-10-13

Administravimo departamento
organizacijos vystymo ir personalo
skyriaus vyriausioji specialistė
Regina Jurkonienė
2019-10-18

Administravimo departamento
direktorė
Reda Skirkevičiūtė